

Излази сваке недеље
на читавом табаку.

Дописи пишу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину 3 фр.
на осам месеци . . . 2
на четир месеца . . . 1
за Србију годишње 4

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

У ОЧИ ЋУРЂЕВА ДАНА.

Побожни Србин дочекује сваки благи данак радосно, с светим осећањем. Али ниједан не дочекује с том свежом радошћу, као што дочекује Ћурђев дан, тај прамалетни благи данак, кад се гора заодева листом, кад се природа препорађа, кад сваки божји створ новим животом прене!

А како Србин овогодишњи Ћурђев данак дочекује? Какви осећаји надимају његове јуначке груди?

Хоћеш ли, честити читаоче, да на ово питање одговора добијеш, а ти се вијни за часак по широким равницама Бачке и Баната, по кршним горама „китџастога“ Срема и на даље, па ћеш на брзо радозналост своју задовољити.

У каквом ћеш стању затећи сељака српског? Затећи ћеш га, где је погнуо своју поноситу главу, где скоро очајава о судбини својој!

А и како не би сагибао главе, кад се после неколико неродних година ни ова, која долази, не показује родна и берифетна! Жито је омахнуло. Кукурузе и винограде је последњих дана мраз љуто оштетио, тако да сељака нашег после жалосног пролећа још жалосније лето и јесен чека.

Пустиш ли се, читаоче, с којим сељакком у разговор, то ћеш обично од њега ове речи чути: „Ваш нам сам бог не да главе дићи! Ето радимо и радимо, али шта то вајди, кад су рђаве године?“

Нећемо да поричемо, да су године заиста такве, да не могу горе бити, не ћемо сељацима нашим да одричемо вредноћу и раденост, особито у последњим рђавим годинама, али нам се не може на ино, а да им не замеримо нешто, што они сами себи, ако икада, сад у овој неродици треба да замерају.

Ми замерамо нашим људима, што они на рђаве године мисле онда, кад ове већ настану. Кад се већ почнеш давити, онда је доцне учити пливати. Треба у добрим годинама штедети, треба чувати „беле новце за црне дане.“ Дочекаш ли рђаве године с празним рукама, онда нема тога бога, који ће ти помоћи, јер он и неће да помаже разметљиве, раскошне људе, који га може бити хуле, док

им добро иде, а тек кад невоље допадно, онда га се сећају, онда му молитве читају.

Наши људи јако греше и у томе, што се они обично држе једне радње, па ако ова омахне, онда је глад неизбежна. Многи неће ни да помишља, да поред главне радње може човек олако обављати и других побочних послова, који такођер доста прихода доносе, и који га за нужду могу и захранити. Пчеларство, сточарство, свилоделство, воћарство, резање, плетење разних ствари и други побочни послова, који би му могли стотинама прихода донети, народу су нашем на многим местима непознати, или, што је још горе, не ће да их се лаћа, јер мисли да су срамотни, Србина недостојни. Нема ту, брајане мој, никакве срамоте. Највећа је срамота не радити, ништа не привредити, па с празним џепом гладну годину дочекати.

Наше Српкиње могле би много више домазлук унапређивати. Место да се кићуре и да време у беспослици проводе, боље би било, да за времена раде и кућу одржавају. Кад ова већ посрне, онда могу колико хоће леђа своја подметати, кућа не само да ће се срушити, него ће и њих развалинама својим поклопити.

Бивао сам по селима српским. Земље има довољно. Мислиш да је све засађено? Боже сахрани! Ако ништа друго, а оно би могао детелину посејати, па од ње неколико крава преко године издржавати, и ове би кадре биле целу породицу исхранити. Нема ти ту, брајане мој, ни десета кућа једне једине кравице. А и на што нам, кад за нас млеко нема ни близу те вредности, коју има ракија! Ракија од шпирита, коју Чивути потоком точе, то је српско пиће, то ће нас тако окрепити, да ћемо се од силне крепости у гроб свалити!...

Ове нам се мисли и нехотице намећу у очи овогодишњег Ћурђевог дана. Ћурђев дан требало би да је за свакога Србина данак радости. Овогодишњи му не ће много радости донети. Хоће ли се Србин својим горким искуством научити, те порадити, да му бар потоњи Ћурђеви дни буду радоснији?...

КАКО СЕ МОЖЕ САЧУВАТИ ОД РЕДЊЕ, ОСОБИТО ОД БОГИЊА.

(Свршетак.)

Ко око болесника иде, нека се не плаши, и нека предисање на нос не устеже дотле, да мора по томе иза сваких неколико стегнутих предисаја по који пут јако предахнути, те тим још дубље отров у себе увући. У оните страшљивице нека иду с богом од болесника, јер њихова послуга не вреди ни болеснику много, а њима самима је шкодљива и може их стати главе.

Нико нека не гута пљувачке оне, што се коме направи у устима, док је око болесника, него нека је испљува најбоље на мараму, ако нема друкче одотровом спремна места за то. Најпосле нека сваки на себе и на друге пази, па ако се најмањи знак од болести појави, нека се одмах пријави, да се болест одмах загуши.

У време редње ове, као и у колери, ваља у сваком месту да има одређене куће за болеснике, па одмах их онамо пренети, и то најбоље ван места у чистом ваздуху, јер у обичној кући није можно све онако удесити, како болест иште. Ово је и за остале здраве врло пробитачно.

Како од богиње више мре стараца и некамљене деце, а особито трудних жена, то ваља ове одмах уклопити из околине болесника и чувати их већма, него све друге.

Исто тако ако се ком ма где на телу ил' у телу прави гној, да се чува, јер у тога је већ отуда нечистоће, те лакше се отров онај ухвати и јачу болест изведе.

Тако и сви, који имају отворене ране, да се пазе, и да је добро покривају, да не дође ни ваздуха из оних болесничких соба на њих.

Сви, који око болесника иду, нека чешће омивају руке и очи, нос и уши, ако се шта ухватило, и то куваном водом.

У време редње, што се осипље по кожи ваља пазити, да је кожа чиста, за то купати се, прати и трти кожу, да би ова уредно радити могла. Уз то пазити, да је трбух отворен и помагати се дијетом.

Нека се сваки тада држи што више чиста слободна ваздуха. За то нека су и прозори на собама непрестано отворени, ако је то можно због хладноће, и то како на болесничким собама, тако и на онима, где здрави седе и спавају.

Закраћује се покретати ђубрета, кад је већ редња у месту букнула, него се онда сипа на њ у води растопљена галица 1 на 10, или корболека вода, док се год осећа смрад, или се сажике, које је најизвеснији утук. А све барице и баре у околини домова и даље ваља ил' засути, ил' расути,

ил' отпустити, да се оcede и осуше, или и у њима отров убити.

У време редње поглавито је иселити се из оних соба, што стоје близу исхода, ђубрета, али и у најчистијим собама, ако је много душа сабијено разредити се, особито у тесним собама, и боље је разићи се на таване и по сећањима, него стицнучо бити и у затвору.

У време редње, где год је можно, боље је ина пољу спавати на месту заклоњеном, а спаваће хаљине нека тада по вас дан на сунцу стоје, које ваља и превртати, и ишипкати, да их кроз сунце пробије, за такве се хаљине никоји отров ни смрад не ухвати. Тако ваља и болесничке хаљине непрестано мењати.

У време редње нека сваки потражи најбољу пијаћу воду; ако ли је нема, нека ону, што има, кува да проври и онда нека је у крчаге налије, па добро зачепи и ухлади, и тако пије; и нека се сваки што већма можно уздржава од пића воде, а то ће моћи лако, ако тада повише једе чорбе, особито мало на киселе, и ако једе кувана зеља и воћа, које је већином вода, или ако пије окувана па зачепљено ухлађена млека, које и нахрани и напоји.

Већма страдају од сваке редње, који се тада опијају, банче, не спавају, као и који презебу или се преморе; а срећније прођу, који се држе чисто, чешће купају и пресвлаче и држе трезно и на снази.

У време редње ваља се чувати и од превише јела и пића, особито од оноја, осим, ако је ко сувише страшљив, те мора да је непрестано у поле пијац, али тај нека се добро пази, где ће га сан превладати, на ком месту, у каквој соби, на каквим хаљинама, да онде у сну не навуче отрова.

Што се јела тиче, поглавито је у време сваке редње, особито ове, не јести меса ни рибе и никакве масти, него строго се држати поста. Само је ово, што наше људе боље сачува од свију других. На посне ствари не може отров ни да се ухвати, а часом на мрсне, особито на месо.

Сва јела и пића ваља добро покривати и далеко од оних одаја држати, где болесници леже, као и далеко од ђубрета, да не би онај отров могао доћи на њих. Особито ваља сакривати хлебца, који треба да је у више струка чистога платна умотан.

Нека се у време редње сваки чува и од назеба и од промаје, особито онај, коме то и друкче већма шкоди.

Као што све друге опаке редње, тако и богиња највише умори оних, који се тада пијанчењем, ноћ-

ним бекријањем, преждирањем, особито месним јелима, као и неваљалом водом излажу опасности, а не пазе ни чистоћом тела и хаљина, ни ваздухом соба и околине. Сви ови, особито ако су и по себи слабији и трулији, добију ону опачију врсту, што се зове црна богиња, која тешко коме живота остави.

Уза све оно, напред наведено чување, ваља бити још и мирне душе, и не страшити се, јер страх је многога навео на преступе, те га је баш у томе болештина ухватила.

Најпосле, поглавито је учување од ове редње каламљење од богиње, како је у најстаријих културних народа, у Китајаца и Инђијанаца, познато од прастарих времена, које су онде свршивали свештеници, и које се осведочио вековима.

Код нас је каламљење тек овог столећа почело у обичај улазити, и ма да има данас неких, и то баш лекара, који вичу на то, а највише за то, што не умеју да себи разјасне, шта и како она ножићем под кожу усечена кацла отрова уради, да чува од богиња, и ма да се нечистом материјом мајом кашто прекаламе и друге болести на децу, опет је та сва штета врло малена према оној користи, што је каламљење доноси. А што се тиче неразјаснивости, како онај отров ради, та особито у медицинци нити је прва ни последња ни највећа.

Каламљење је, особито где су људи листом то прихватили, на више места редњу на један мах пресекао, разуме се, где се добром мајом учинило и добро примило и прешло.

Данас је и код нас богиње врло мало према ономе, како је било пре каламљења. Онда није било ни царских дворова, ни царева, да није богиња многе осакатила и удавила; а данас можеш проћи читаве улице по селима, па ћеш једва ког наћи, ко је боловао од ње. Од пре је сваки трећи човек морао прекужити богињу, и она је више него десетковала људе свију народа, од ње је умирало преко

10, 11 и 12% од свију живих; а данас не болује ни од сто један, и не нађе се ни од хиљаде самртника један од богиње, толико је каламљењем ублажена.

Истина је, да по неког од каламљених ухвати, али га пређе олакше и безопасно, и врло је редак случај, који буде и код ових опасан. Од некаламљених умре и у лакшој редњи преко 20%, а у тежој преко 30 и 40% од ухваћених, а од каламљених, па ни у тежој редњи, не умре више 4 до 5%, а друкче ни од хиљаде један.

За некаламљене ухвати се отров од редње пре и јаче и теже прође и опасније; а црне богиње само на некаламљеним има. Најмање ухвати богиња каламљене у детињству, кад су од 13 ил' 14 година, а после хвата већ више, тако да после 20-те године хвата опет, као да нису ни били каламљени.

О тога је каламљење у првој години, па онда по двадесетој најважније, те отуда за војнике најпробитачније, као што се то најбоље посведочило у пруској војсци, где је до год. 1830. умирало и каламљених много, а од ото доба, како се почело прекаламљивање, војника не мре више ни на 50 до 100 хиљада 1, где је пре 20 и 30 пута више мрло. Тако и данас мре у Пруској од каламљених 2500, један, а у војсци како наведосмо тек 1 од 50 и 100 хиљада.

Чим се дакле појави ова редња, и то на даље где, одмах би требало да лекари не само некаламљену децу, него и каламљене младе људе прекаламе, особито требало они да се прекаламита дају, који се страше; а уз то да сваки гледа, чим редња ближе долазити стане, да ђубре из своје околине ишчисти, и то да учине сви у месту, па подаље извуку, од куд ни ветар смрада донети не може, па да се сажеже, и да се нареду куће и све друге спреме, те дочека болест како ваља. Само тако можно је отклонити несрећу, што је ова редња уме да науче. * *

ДВЕ ТРИ РЕЧИ НАШЕМ ЗЕМЉОРАДНИКУ О ПОЉСКОМ АЛАТУ.

Без алата нема заната

Нар. пословица.

Онај, који беше прошле године на светској изложби у Вечу и који је поле пажљивијим оком разматрао земљораднички алат, који изложи тамо Инглеска, Белгија или друга која напредна земља, тај је могао одмах тиме и знати, како стоји земљорадња у тим земљама. Шта више, по томе може просудити и ступањ образованости те земље, јер без ваљана алата не може бити ни говора о развијеној земљорадњи, а без овога опет не може бити

речи о материјалном благостању, које је први и најглавнији услов просвети и основа слободи народној.

Колико смо заостали у свачему иза оних других народа, које зовемо напреднима, можемо ево већ и из тога увидети, ако сравнимо алат нашега земљорадника са алатом земљорадника из напреднога народа — рецимо инглеског.

У Инглеза плуг рекао би достигао је своју савршеност и већ савршенији не може да буде. Ин-

глез већ није прости радник на својој њиви, него више као управитељ. Његове мишице замењене су мишицама његовога племенитог коња или вола или шта више снагом водене паре. Он не засева своје њиве руком, већ то обавља за тај посао згодном машином. Инглез не плеви своје рене својом руком, не окапа је руком. Њему ту не треба мотике, све он то ради згодним плугом, а на добру коњу. У Инглеској се на ливадама трава и на њиви жито коси машином. Машином, на место простим вилама, преврће се и суши трава, а коњ и опет с машином купи сено и у збојеве згрће. У инглеског земљорадника не пропада у камаре свезено жито, па нека се како му драго окиши у време вршидбе — његовој машини за вршење не смета то много.

Тако је код Инглеза и код других напредних народа, али како је код нас, како стоје наши земљорадници у томе погледу? — Траљаво и веома траљаво.

Код наших земљорадника, осим „пренотонског“ плуга и дрљаче, ретко ћеш наћи какве справе за земљорадњу. По негде виђа се ветрењак, а веома ретко — само у неким већим бачким селима — наћи ћеш на простију машину за вршење.

Док напредњачки земљорадник дакле готово све своје послове животињском снагом обавља, видимо ево где наш још и данас све готово послове ради својим мишицама. Док Инглез своју рену, како горе рекосмо, коњском снагом обрађује и негује, српски земљорадник ево свој кукуруз властитом снагом, својим рукама мора да посеје, својом руком мора да окопа и загрне и на послетку својим длановима да окруни. Српски земљорадник нема чиме да замени своје руке — нема алата, којим би могао своју снагу да приштеди.

Кад би то немање алата и рађење земље властитом снагом само онај „већи“ умор као последицу за собом поводило, већ и онда требало би да томе лека потражимо, а још више и пре онда, када знадемо, да то поводи куд и камо убитачније последице, које су од великога уплива по напредак и саму слободу народа. Треба имати на уму да онај народ заостаје, који не корача с духом времена у напредак, и да му конкуренција — такмица — напреднијега народа може стегнути и најсветије његово право — његову слободу. А што важи за поједине народе, то важи и за поједине сталеже једнога и истога народа. Тога ради, поштовани земљораднике, треба и ти да увек имаш на уму оне зле последице, које излазе из неразумног и застарелог начина привређивања, јер знај, да би управо ти и твој сталеж, који је по невољи најназаднији, највише тиме трпео.

По што смо већ једном приликом изнели у овоме листу каква опасност прети нашем земљорадничком сталежу, ако и за времена не прихвати разложни начин газдовања, који одговара његовим потребама; по што смо разложили истом приликом, како би се дало применити паметно газдовање у земљорадњи наших сељака, као мањих поседника, који не располажу великим капиталом, да би појединце могли набавити нужног алата за разложну земљорадњу; по што смо другом опет приликом показали пут, којим би наш сељачки свет могао доћи до општег образовања и разумевања свога посла, и на послетку по што смо доказали и то, да је ваљан алат и употреба машина у земљорадњи један од најглавнијих услова за повећавање производње и поправљање материјалнога стања у народу — онда долази по реду да те, српски сељаче, из ближе упознамо са тим савршенијим пољским алатом и машинама, те да ти изнесемо пред очи све оно, на што треба да пазим, кад усхтеш свој садањи алат да замениш новијим и савршенијим.

Ово држим за веома нужно, по што сам толико пута имао прилике слушати овога или онога нашега земљорадника, где говори: е гвоздени плугови, које овде онде почеше набављати, не могу да раде као стари дрвени (!), нису за наше земље и бог те пита шта им се још не приговара.

Да сваки плуг није за сваку земљу, то ћу допустити, али да ће икада прости дрвени плуг боље радити од ваљано направљенога гвозденога, то признати не могу. А ако који гвоздени плуг лошије ради од простог дрвенога, томе лежи узрок у другој чему. По најчешће лежи у томе, што га није направио мајстор, који тај посао разумева, и што се онај купац није обзирао толико на његову ваљаност, колико на његову цену. — И опет заблуда! — Али треба имати на уму, да ваљана роба не може бити јевтина и да је јевтина роба у ствари много скупља, него она, која ти се скупа чини.

Наш сељак, који се одважи, да набави гвоздени плуг, тражи, где ће га јевтиније добити, а не обзире се на то, из какве је грађе састављен и да ли је добро склопљен, да ли ће моћи ваљано на његовој земљи радити и по потреби дати се удешавати. Све ово, што управо и јест најглавније, нема код њега важности, главна је ствар тек то, да не буде скуп. Види, да има гвоздену дашчицу, гвоздени плаз и бојадисане колечке — дакле прави гвоздени плуг! Положи само новце, па ори! И ја као да већ гледим, како се њиме сиромаш тежак натезе и мучи. Дај одврћи и приврћи оне шаране, удешавај цртало, спуштај и подижи раоник, дотеруј и утађај колечке, па све заман — не ће да оре.

На шта је последица томе? Ево шта: тежак својим гвозденим плугом за плот, а дај опет стари, па ради као и до сада, а приповедај комшији и пријатељу, како је награјисао с гвозденим плугом и одвраћај га и од помисли, да набави „хваљени“ гвоздени плуг. Ово је по све природна последица таквог пазара. Али, пријатељу, да си ти набавио тај плуг од припознатог мајстора или из припознате фабрике, да се ниси освртао толико на његову јевтиноћу, колико на његову ваљаност, да си више гледао, како и из чега је направљен, да ли ће по своме саставу

моћи радити на твојој земљи — сигурно не би тако прошао, нити би тако мислио о новоме алату.

На што треба пазити при куповању разног пољског алата и машина за земљорадњу, намеран сам да изнесем у овоме листу. Почећемо с плугом, па ћемо да прелазимо редом на све важније алате и справе које су нужне за успешну земљорадњу и за повећање производње или што је исто — за подизање народног богатства, тога најглавнијег услова народне среће.

Павле Баршић.

ПАВЛЕ ЈОСИФ ШАФАРИК

рођен 1795. умро 1861.

(Свршетак).

Доласком Шафариковим међу Србље, настаде ново доба живота му, али и ново доба књижевности свесловенској. У Новом Саду удари он темељ својој после огромној радњи књижевној, која је — и која ће до века бити на славу имену и спомену његову а на дику и корист свима без разлике, данашњим народима словенским.

Позна се он ту и спријатељи снаши тада учени Србљи: с архимандритом шишатовачким, песником Лукијаном Мушицким, с Јованом Хаџићем (који се у књижевности прсзвао Милош Светић), са сомборским, међ првима онда свештеником Павлем, потоњим будимским па бачким владиком Платоном Атанацковићем, и с другима. Наша красна Фрушка-Гора са своји манастири, с књигама наше старинске књижевности — буде неисцрпљив извор ученоме професору и директору Шафарику.

Те старинске књиге, што се зову Србуље, по наших манастирих, и оне друге тамо старинске рукописе — држали су наши тадашњи, мал-не сви-колице, такорсе „учени“ људи ни пода-шта; тај диван посао наших, некад вреднијих калуђера, свештеника-књижевника гледали су они као какав рад незналица и простака. С тога су толике и толике таке књиге наше пропале, ил их мудри људи по-односише са собом, на све стране света: у Беч, у Париз, у Монаково — а богме и читаве товари у Русију.

Шафарик стаде, како ваља, изучавати те редом наше књижевне споменике и износити их на свет те их пригазивати ученим људма, који се у томе послу разумеваху.

Тако поче он васкршавати пред светом готово већ обамрло Словенство, које људи, па и народи несловенски преко рамена гледаху, јер га не знадејаху: охоло презираху, јер га, ко што ваља, и не познаваху.

И да би том охолом свету туђинском, а понај-пре најближем немачком отворио двери на тој забити словенској — писао је Шафарик главнија дела своја језиком немачким.

Пуних четрнаест година учитељеваше он на српској гимназији новосадској. У Новом Саду се и ожени, вереницом својом из младости, Јулијом Амбросовом, коју доведе из Пожуна, сестром свога тамо пријатеља Карла. С њом изроди лепа порода, али, на жалост, деца су му јако умирала.

Мислимо, да не ће згорег бити, што овде нај-брајамо српски и поименце та прва главнија дела његова књижевна, која он то заче ил доче, то припреми градива и грађе, то пак написа међу Србљи у Новоме Саду.

У „Историји словенских језика и књижевности“ изведе Шафарик на свет, у право први пут збратимљена племена словенска, браћу рођену по књизи и језику. Одмах за тим показа и доказа у књизи „О пореклу Словена,“ ко су Словени, откуда поникоше и где су. У „Српских пабирцих“ осветли он, доста донде потавнелу славу старинскога језика српскога и показа му лозе и корена. У „Историји књижевности јужних Словена“ (која је књига тек по самрти му угледала света) приказа Шафарик ученоме свету још посебице Србље, Хрвате и Словенце. Као огледало књизи овој састави он летописе српске а од чести и те друге браће, па на свет издаде у књизи под именом: „Споменици књижевности јужних Словена.“

Спријатељивши се и боље са честитим својим колегом, с професорем Ђорђем Магарашевићем, припомагаше Шафарик својски и српској нашој, новијој књижевности на уранку, кад исти Магарашевић поче да издаје „Летопис Српски“ 1825. године. А биће Шафарикове заслуге и око оснивања „Матице Српске.“ . . .

Док је вредни Шафарик у Новоме Саду омладину српску учио и настављао, и овако лепо на књижи свесловенској радио и напредовао — времена се и прилике јако изменише у земљи овој. Мађари стадоше маха отимати и преовлађивати: из школа, већих и великих, изметуше стари језик латински и почеше силом наметати свој, тада још јадни и чемерни мађарски.

Страва поче спопадати господу немачку и мађарску од заједнице свесловенске, која се истом будити наче. Испред силе мораде се уклањати сваки, ко пријатељ беше своме роду и народу, ако је рад био миру и радњи на миру.

Магда, тадањи професор и директор српске гимназије у Сремских Карловцих дође на напише и на свет изда „Земљепис земље Угарске“. Књига ова не буде по ђуди господи у власти — Магда буде збачен с директорства. Та неприлика на једаред отвори очи господи, те загледе боље и у књиге Шафарикове — дописом краљевским и Шафарика збаци такођер с директорске столице год. 1825.

Шафарик је био човек врло научен, а уз то еванђелик, и срцем и душом Словеник — а такви се људи нису онда у Мађара бегенисали.

Озлојеђен на неправду, стаде Шафарик гледати, како год да оде из Новог Сада; на то га и већма натериваше што је почео побољевати са нездравог онда још поднебија Новог Сада, са ритина и баруштина тадашњих из окола. Али сила је још воде Дунавом протекло, док се сирома учитељ Шафарик са женом и ситном дечицом могао гуд да крене.

Кад му већ, што рекосмо, додија и догрди, пише он своме од младости пријатељу, Фрањи Палацком у Златни Праг; срце ово чешке земље још не беше онда то што је дан данашњи. Након дужег времена сложише се тамо њих деветорица честитих и душевних људи, поштовача Шафарикових, те међ собом углаве, да ће за пет година дана новчаним прилозима потпомагати вреднога свог сабрата и на гласу књижевника — и Палацки пише Шафарику, да му је осигурано до 480 фор. годишње, те да сад може доћи и станити се у Златном Прагу. Палацки у писму не рече Шафарику имена добротвора му, и тек једва касније могаше дознати, кад већ помоћи њихове не требаше — да су то били књижевници, присни му пријатељи, с Палацким на челу — људи, мал-не исто онако оскудни и потребити, као што и он беше. Таквих је пријатеља мало у свету!..

Дне 11. априла (30. марта) 1833. године остави Шафарик Нови Сад; са женом и с двоје деце крене се на даљни и предаљни пут у оно

доба — у Златни Праг; једва након месец дана приспе тамо.

У Златном Прагу састарају се пријатељи, те Шафарик дође до корице хлеба. Постање тамо библиотекар у земаљској библиотеци; нађе се у добри час на месту и прилици, где је за њега баш и било, да боље што није ни желио. И ту међ тисућама књига проведе он век свој, сиромашки али богат умом и књижевним радом.

Казивати пак овде што поље опширније о том Шафариковом тамо раду књижевном и народном, и по заслуги оценити тај његов по Свесловенство благодетни рад — премало је за то места у листу овом: о том би се дала и читава књига написати. . .

Осим многих и многих других књига и књижица, што он у Златном Прагу написа (немачки и чешки) и на свет издаде — највеће је, и на највећем гласу је дело његово: „Старожитности словенске“. Тим је делом својим подигао Шафарик сам себи вечит споменик у ученом свету; Словенима је осветлао образ пред светом и дигао им леп глас и понос пред туђинци. —

Поштован и љубљен од свога народа, у части код свих учених људи; нажен и частован у свету од сто милијуна и толико душа — умре Шафарик дне 11. маја (29 априла) 1861 године у Златном Прагу. Кости му леже тамо у земљи чешкој, земљи словенској, у камену ковчегу чешкога мрамора, на еванђеличком гробљу под Жишковим брдом.

На плочи на гробу му урезан је слови Шафарикови*) почетак српског књижевног споменика, с покрова српског цара Лазара. . .

И кад сазнајеш, драги читаоче, кол'ко браће своје рођене, једноплемене, једнокрвне имаш на свету — не нада-л ти тешко на срце, што се с том браћом својом тако слабо познајеш; што Словенин за Словенина још ни данас не хаје, као што би ваљало и могло да буде — и као што ће једном, кад тад и бити, ако бог да и срећа јуначка, срећа словенска.

И кад то буде — биће у томе заслуге и Павла Јосифа Шафарика, негдашњег професора и директора српске новосадске гимназије, будиоца Свесловенства!..

У Новом Саду, пред Ђурђев-дан 1874.

А. Сандић.

*) Шафарикова се слова зову у штампаријама и у књигама ћирилска слова, која су по његовом упутству резана и ливена, по облику старинских српских слова.

сабору захтевали, да се против министра Сачарије предузму најстрожије мере, и да су окружна и муниципална општинства на зборовима гласно корила насртање Мађара у лицу министра Сачарије на стародавња повлашћена и народна права саског народа, и изјављивала, да ће се самој круни обратити молбом, да им та права заштити; него и већина њихових посланика на сабору иступила је из клуба деакове или боље сада владајуће странке у Мађарској, у коме дотле беше најпоузданији наслон мађарским владама. Али све то још не беше увређеним Сасима доста. Да објасне своја народна права и да покажу свету, докле иде недозвољена тежња Мађара у помађаривању немађарских народности у Угарској, написаше у неколико маха перу вични Саси кратке књижице, у којима бране своја права и жестоко одбијају насртаје Мађара. Сада омет изјављују бирачи на скупштинама оним саским посланицима (понајвише чиновницима) неповерење, који остопаде у клубу деакове странке, тако да је један од њих већ положио свој посланички мандат, остали се налазе у врло немилу процепу. А у самом сабору, наглашавао је неки дан неки саски посланик приликом расправе о јавним бележницима у своме говору, кога Мађари посланици вазда прекидаху: да на пештанском сабору ваља да је слободно народносним посланицима говорити својим народним језиком.

Као што се види Саси су узели ствар озбиљно, као што и треба; и бележећи овај појав, који иде у прилог опозицији народносној, па и нашој у Угарској, додајемо: да је јаз, што га мађ. владајућа странка међу мађарским народом и народностима у Угарској ствара, сваким даном све шири, и да ће се на послетку раширити тако, да у одсудном тренутку може да буде страховито опасан по — саме Мађаре. —

Главна скупштина солске жупаније обратила се петицијом на владу, да словачке гимназије у Рецу, Туроц-св.-Мартину и Знију затвори за то, што оне потхрањују у ученицима и иначе међу Словацима некакве свесловенске тежње, од којих Мађари зазиру као ђаво од крста. Не прође неколико дана, а влада већ наређује „строжајшу“ истрагу. — Сирота влада! да она преза од таквих баука и гвоздензуба! Какве свесловенске тежње, и то још у доброћудних Словака,

што су мањи од макова зрна? Не свесловенске тежње, него словенски дух, што га буде, снаже и крепе у словачке учееће се омладине речени заводи — тај дух несносан је мађарској скупштини солске жупаније. Е па онда министар шта може друго, него брже боље наређуј истрагу! —

Краљевски суд у Сомбору позвао је све сличне судове у нашим крајевима, да закључе: да се само мађарским језиком писане судске пријаве од судова примају. — Хе! хе! Господа сомборске судије мора да су велики поштоватељи блажене успомене аустријског министра Баха! Него би господи судије ваљала да штудирају земаљски закон о народностима, који се сигурно не слаже са њиховом најсмренијом жељом!

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Друштва у Буда-Пешти.) У Буда-Пешти има 7 друштава за осигурање; 9 жељезничких; 18 банака; 9 штедионица; 11 млинарских; 2 зидарска; 1 пиварско; 1 за гојење свиња; 3 штампарска; 1 паробродско (здружено угарско); 2 за ливење гвожђа; 1 шпиритус-фабрика; 1 козарско-фабричко; 1 фабрика за предиво; 1 апотекарско централно; 1 фабрика за прање вуне; 1 угљарско; 1 за вађење камена; 1 фабрика за соду и за кемикалије; 1 фабрика за прерађивање срчи; 1 за чишћење шпирита; 1 цигљарско и угљарско; 1 лагумско; 1 штајнбрушко цигљарско; 1 најштифтоко цигљарско; 1 гоштиничко; 5 заложних; 3 пријоритетна друштва.

(† Давид Ливингстон), наученак, који је путовао по Америци да испита овај свугде непознати део света, умро је на путу своме. Тело му пренеће се у оцаџину Енглеску, где ће га свечано дочекати. Жена и деца добиће годишњу плату од владе енглеске. Тако се понашају изображени народи и њихове владе према ученим људима и њиховим пороцима!

(Скупљање перја.) У Француској су почели купити пере. Науче малу децу, која не могу ништа друго радити, гдегод нађу перо, да га подигну и на одређено место оставе. Тако се временом тма божија перја скупи, прода и отуд се праве разне ствари, од којих се многи новац добија.

ПОЗИВ на ПРЕТПЛАТУ.

Са 17. бројем овога листа, који ће изаћи крајем овога месеца, истиче претплата свима онима, који су платили само 1 фор. Који су ради, да и даље добијају лист, нека изволе што пре поновити претплату, да им не бисмо морали обустављати листа. До краја августа стаје лист 1 фор., а до краја године 2 фор. за оне, који су до сада већ платили за 4 месеца.

Претплату примамо и од почетка године са 3 фор., јер сада има потпуних бројева, по што смо прештампали прва четири броја, као што већ у прошлом броју јависмо.

До публице је, да овај лист из дана у дан боље напредује, јер ако нам се боље буде одазивала, и ми ћемо више и труда и трошка моћи улагати у овај подухват. Пријатељи народнога напретка, надамо се, биће нам у томе на руци, да овај лист што више пријатеља и претплатника стече.

Ми ћемо и од сада гледати, да у листу буде што ваљанији садржај, а према одзиву постаранамо се и за што лепше слике, које ћемо и од сад редовно бар у сваком другом броју доносити. Досадањи одзив је истина много бољи, него што је до пре био, али опет није толики, да бисмо према маленој цени листа у стању били, доносити слике у свакоме броју, као што смо се с почетка надали. Ако буде од сада бољег одзива, онда ћемо и више и лепших слика моћи доносити.

ИЗДАВАОЦИ „ГЛАСА НАРОДА“.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА ОРНОКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Владан Арсенијевић.

Излази сваке недеље
на читавом табаку.

Дописи пишу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину 3 фор.
на осам месеци . . . 2 -
на четир месеца . . . 1 „
за Србију годишње 4 „

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

НАШ ОПШТИНСКИ ЖИВОТ.

II.

Као год што сваки појав у друштвеном животу човековом бива сложним утицањем више разних узрока: тако се и томе, што је наш општински живот закржљавио, имаде приписати више разних узрока. И ако би истраживање свих тих разних узрока био врло занимљив и благодаран посао, ипак се нећемо упустити у потпуно истраживање њихово једно ради ограничености простора, а друго, што би то можда у неколико сметало цели, ради које ове ретке пишемо. Ограничићемо се дакле само на главније чиниоце, који, као и свугде, тако и код нас, утичу на општински живот.

Најглавнији чинилац, од кога зависи друштвени развитак човеков у опште, а по томе и развитак општинског живота, без сваке је сумње човеков умни развитак. Што је човек умно развијенији, т. ј. што човек својим умом види даље и јасније, што боље и лакше разликује ствар од ствари, појав од појава; тим више и тачније размишља о себи самом, о људима у опште и о целом свету. Са свим је наравно да се човек при томе задржава понајвише на себи самом; на то га упућује природна тежња да себе одржи. Размишљајући пак о себи у хатар свога одржања, истражује човек начин, како ће се не само лакше и извесније одржати, него како ће при том и срећан, задовољан бити. Ова тежња укорењена је у човеку тако јако, да је не можеш из-а-њ истргнути, а да га љуто не оштетиш. Та природна тежња за одржањем и задовољством, то је она реч, што се тако често чује и из српских уста, и која се увек с презрењем изговара, — то је егојизам, себичност. Човек дакле размишља о себи из себичности.

Нека нико не мисли, да је човек стао у друштво, да је створио државе и у држави разне установе тек случајно. Истина је, човек је животиња, која воли друштво исто тако, као гдекоје животињске породице, н. пр. мрави. Али кад би човек живео у друштву само за то, што га на то гони друштвено осећање, не би се човеково друштво

ни у длаку разликовало од друштва животињског. Друштвени живот његов не би се ни када променио, него би вазда, као што је то случај код животиња, остао исти. То би по све спречило развитак човеков, који је јасан као сунце.

Ако је дакле човек у први мах, док још беше на врло ниском ступњу умнога развитака, тако да разлика између његове умне снаге и умне снаге најразвијенијих животиња не беше бог зна колика, стао у друштво, што га је на то гонило просто животињско друштвено осећање: то је од тога животињског друштва човековог тек онда постало право човеково друштво, кад се човек толико умно развио, да је почео увиђати потребу друштва ради користи, коју од друштва добија.

Какве ли су користи, што их човеку друштво пружа, то је барем у главноме сваком јасно. Ми знамо, да их имаде, који кажу, да друштвени живот одводи човека од природе, да је човек у друштву омекнуо, да му је снага малаксала и да друштво човеку толико не даје, колико му узима. Но шта то доказује? Да ли повратак у пређашње стање? Не! Ако, као што и сами држимо, већина људи у друштву није срећна и то ради кривице самога друштва, које би свакога имало усрећити, ако човекова снага у друштву малаксава, ако га једе многа рђа, које у природном животу човековом нема, томе је крив само начин, на који је друштво склоњено. Сва тежња имала би се по томе свести на промену начина склопа друштвеног, и ни на шта више.

Али да друштво пружа користи човеку, да му може обезбедити личну сигурност и слободу, да му даде средства, да лако набави што му је за живот потребно, да му пружа уживање, да му ошлемени нарав и осећање, да га развије умно, једном речи, да му обезбеди природна права његова; — може бити само под овим главним условом: да се

појединац одрече оне неограничене себичности, по којој је сам себи све и сва тако, да му је све једно, остао, пропао сав свет, само ако је његова необуздана себичност задовољена. Јер корист, што је појединац од друштва добија, долази само од ограничења своје себичности ради друштва, од кога корист долази, или још боље: ограничење себе самога у рођену своју корист. Да наведемо ради лакшега разумевања прост пример. Кад људи не би живели у друштву него онако, као што живе многе животиње, сваки за себе, па би мене други увредио, па било то само оштрим погледом, моја неограничена себичност распалила би ме тако, да бих се, осећајући да сам снажнији од противника, свом снагом својом бацио на њ и смождио га или измрварио. Ту је моја себичност до крајних граница задовољена. Али исто тако, као што сам ја наспруо на противника, напашиће други на мене и упропастити ме, задовољавајући своју необуздану себичност. У колико дакле не живећи у друштву добијам тиме, што своју себичност задовољавам до крајних граница, у толико губим, што сваки други хоће такође да задовољи своју себичност исто тако до крајних граница. У друштву је то другаче. Пре свега друштво питоми човека, да овај неће за најмању неправду жестоко напасти на противника. Али и ако би баш и хтео напасти, друштво му не допушта, расправљајући само размирицу између њих, а у интересу њих обојице. Тако дакле човек у друштву мора ограничити своју себичност и то у интересу сопственом; јер као што друштво чува Петра од насртаја павлових, тако исто чува Павла од насртаја петрових. —

Ово је само пример за један од небројених одношаја човекових у друштву. Али што објашњава овај пример, објаснили би и примери за друге одношаје. По томе је јасно, да друштво даје човеку, што му у истину даје: више сигурности живота и личне слободе, и више сигурности у уживању свега што му даје природа и његове телесне и духовне способности, у опште: да му даје све, што човек самац не може ни како прибавити, — нужно је да се сваки појединац у друштву одрече оне необуздане себичности у самачком животу, или другим речима, нужно је да прими на се неке дужности, којих у вандруштвеном животу не познаје, и да те дужности савесно испуњава. Корист, што је од друштва добије, то је право; штета, што је задаје неограниченој својој себичности, зарад користи, што је од друштва добија, то је дужност човека, као члана друштва.

Само онда, када чланови друштва увиђајући корист, што им друштво пружа, потпуно увиђају, да та корист долази само од савесног вршења дужности свакога појединог члана друштва, — само онда се може развити друштвени живот човеков у опште, и општински нарочито до онога степена, који усређава цело друштво и свакога појединог члана у друштву. Али да може члан друштва савесно вршити своје дужности, мора их кроз познавати. Познавање пак дело је ума. С тога и рекосмо, да је умни развитак човеков један од најглавнијих услова развитку општинског живота.

Да видимо, је ли наш народ толико умно развијен, да кроз познаје дужности које ваља да врши, па да му се развије друштвени живот.

ЗАБЛУДЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ У НАШИМ ПОСЛОВИЦАМА.

Од Ђорђа Мандровића, пароха пештанског.

(Наставак)

Нестадоше стари, нестадоше ствари.

Као што би лудост била тврдити, да су наши стари били без памети и да су све наонако радили, тако би исто лудост била мислити, да су они најмудрији и најсавршенији били, па да нама данас ништа друго не остаје, но да се само на њи у свачем угледамо и да ништа ново не заводимо. И они су били паметни, али и они су уједно као и ми само слаби и погрешиви људи били, па за то нам мудрост не само то налаже, да све оно што је код њих ваљало усвојимо, но да и све оне мане и погрешке, које су се код њих случајно поткрале, поправимо, и бољим заменимо. „Све испитујте, учи

нас апостол Павле, и што је добро задржите, а што је рђаво одбаците.“

Како су наши стари рђаво о неким стварма мислили, ја ћу за то неколико примера да наведем!

Пре неких сто година било је у многим нашим селима више свештеника, него што их данас у великим варошима има. Тако је н. пр. у Риђици у Бачкој на 59 кућа било 4 свештеника, у Сивцу на 132 куће било је 6 свештеника, 2 ђакона и 6 свештеника без парохија, у Кули пак на толико исто кућа било је 5 редовних, а 5 без парохија свештеника. И наши стари, место да гледаху, да се број свештеника умали, они се на против до зла Бога

увређени нађоше, кад је царски двор преко карловачког сабора наредио, да на сто домова дође само један свештеник. Они хтедоше само много свештеника, а какви ће ови бити: хоће ли бити добро наплаћени и научени или ће бити просјаци и будаци, о томе се они слабо бринуше! Уз то се они горко јадаху, што је цар преко сабора забранио калуђерима, да по народу милостије просе. Па шта хтедоше они? Ево шта: да људи, који жене и деце имају, поред малених својих прихода и на даље хране неколико људи, који ни жене ни деце немају, а стотинама ланаца народне земље уживају; они хтедоше, да народ и „шаком и капом“ оним људма даје, који су се при ступању у калуђерски чин свега на свету одрекли. Њих је и то до срца дирнуло, што не смедоше више да код цркве мртваце сахрањују. Они се на ту забрану жалише, а изгубише из вида, да се из трулежи мртвих тела отровна испарења рађају, која на здравље убитачно дејствују. Ето како наши стари рђаво о тим стварима мислише!

Ко мисли, да ми не смемо друкчије радити, него што су наши стари радили, тога питам: За што он не употребљује данас њибрит и кресиво, кад хоће ватру да направи, но противно нашим старима, послужује се жигицама? За што не живи у ниској кући, чатрљи и земунци, као наши стари, но прави велику и удобну кућу? За што из Србије и Баната не иде на колима у Пешту и у Беч, но седа на жељезницу и ватрењачу? Та зар су тако наши стари радили?

Из тог научимо се, да нам не ваља остати на оној тачки, на којој су се наши стари налазили, но да нам с духом времена треба корачати и из свега оног користи за себе извлачити, што су образавани народи на пољу науке докучили и изнашли. Лепо је о том говорио покојни кнез Михаило Обреновић, кад је г. 1861. народну скупштину отворио. „Кад се ко на бољи рад опомене, рекао је он између осталог, често чујемо где вели: „Овако су ми дед и отац радили, па нису од глади помрли, да ако и ја жив останем.“ Лепа је ствар кад се човек може с поносом на врлине својих предака позивати; али њиховим именима правдати своју нехатост и скидати са себе пороке, које би требало исправљати, по мојој је памети љага, коју син и унук наносе на имена оца и деде, од којих се у оно доба, кад су они живели, није могло ништа више ни тражити; а у исто је време и признање, да се не жели у напред корачати.“

Није грехота окатог преварити.

Дакле само слепе не треба да варамо, а окате слободно можемо! А каква је врлина слепе не варати?

Окате је слободно варати! Ма кад је то слободно, какво онда зло није слободно чинити? Шта може онда грехота бити?

Једна наша пословица вели: „Боље преварити, него украсти!“ Ма зар је превара што друго, него на финији и углађенији начин извршено отимање и крађа?

Тако исто погрешна је и она пословица: „боље ти превари другог, него други тебе.“ Јер то нико не ће мислити да је боље, да он зло чини, него други; на против свакоме ће његов здрави разум рећи, да је „боље неправду трпети, него неправду чинити.“

Неправедно тециво на треће колена не прелази.

А за што да не прелази? Из каквог разлога могао би Бог томе противан бити? Што се непоштењак отац у набављању имања није увек праведним средствима послуживао, за што да праведном и поштенем сину и унуку наслеђено имање не буде благословено? Та за то, што је Петар жито украо и Павлу продао, зар да то семе Павлу не клија и не роди?

Али Бог казни грехове родитељске чак у трећем и четвртном колону, приговориће какав црквен човек.

Но загледајмо у свето писмо, па ћемо се уверити, да Бог није тако неправедан, као што многи мисле. Код Мојсија читамо ове речи: „Нека негину оцеви за синове ни синови за оцеви; сваки за свој грех нека гине“. (5. Мој. 24. 16.) Тако читамо и код пророка Језекиља: „Која душа згреши, она ће умрети; син не ће носити безакоња очина нити ће отац носити безакоња синовљева; на праведнику ће бити правда његова, а на безбожнику ће бити безбожност његова“. (18. 20.) Тако мисли и пророк Јеремија „Не ће се више говорити: оцеви једоше кисело грожђе, а синовима трчу зуби, него ће сваки за свој грех погинути; когод једе кисело грожђе, томе ће зуби трнути“. (31. 29. 30.)

По светом писму дакле сваки је само за своја дела одговоран и Бог не каштигује родитељске грехове на невиној деци. Та ту неправду, коју би Бог по мишљењу неких чинио, не чине ни сами људи. Доста има држава, у којима се синови и унуци због врлина и заслуга њихових отаца и дедова награђују и особита права уживају. Има народа, — а то су Хинези и Перуанци, код којих се родитељи због порока њихове деце каштигују. Ал' таквих народа, па ма како они глупи и сурови били, нигде нема, који би невино децу због родитељске кривице каштиговали. Тако неправедан био би дакле само Бог, кога ми иначе као најмилишвијег и најправеднијег себи представљамо.

(Наставиће се.)



БРИЖЛИВА СЕСТРИЦА.
(Слика Мукаровски.)

БРИЖЉИВА СЕСТРИЦА.

(К слици Мукаровскога, што је на страни 132.)

Де сте срца, глете, глете —
 На постељи болно дете;
 Не зна живот што га бега,
 — Ни смрт није стра за њега.

Руку спушта, главу диже,
 Верни пас му руку лиже;
 Мајка стеже горке ваје,
 А сестрица лек му даје.

Ој сестрице, ој анђелче,
 Сузна душо, мелем-цвеће,
 Да л' ће т' стићи што ти прети —
 Може ли ти брат умрети?!

Дивне слике, пуне јада!
 Дивне слике, пуне нада!
 Ја је гледам — над ми кличе:
 Оздравиће! оздравиће!

J.

ШТА У ОПШТЕ ТРЕБА ЗНАТИ О ПЛУГУ.

Као што је орање први и најважнији посао у земљорадњи, тако је и плуг прва и најважнија справа за земљорадника, па за то га с правом можемо ставити на прво место.

Да само ваљано узорано земљиште може добра и обилна плода донети, то је познато свакоме; исто тако знаде свако и то, да се само добрим плугом ваљано орати може.

Питање је сада: који је плуг добар и који је најбољи?

На ово питање ево кратка одговора. Најбољи је онај, који најбоље и при томе најјевтиније оре. Још би се могло рећи, да је онај најбољи, који се највише од добра мајстора или фабричара тражи, јер је то поуздан знак, да је добар и ваљан.

Но ипак не смемо сметнути с ума, да доброта орања много и од тежака зависи.

Али када можемо казати, да је њива „добро“ узорана?

Њива је добро узорана онда, кад јој је мекота — горњи слој земљишта — у мање више широким браздама тако преврнута, да је горња површина са свим покривена — да јој се не види трава, ако је ледина, нити гноја, ако је пре орања погнојена. На даље треба да се једна бразда тако наслања на другу, да између њих и испод оне прте, у којој се горе додирују, остане празан простор, како ће моћи у нутра ваздух допирати. Јер је ваздух она сила, која оплођава земљу. Бразда се не сме кајшати, него ломити, да се прекине она веза, која поједине земљане честице веже. Ово је нужно, које ради даљег обрађивања, које опет ради проницања ваздуха и оплођавања земље. Јарак треба да остаје иза плуга чист, а да се не засипа земљом, која би можда преко данчице у њега падала. — Плуг се не сме загушавати травом или земљом, јер би то оспоравало напредовање, кад би тежак морао сваки час застајати, те га

одгушавати. На послетку не треба да је тежак принуђен, плуг непрестано држати рукама у равнотежи и бразди.

Кад је њива овако узорана, онда се може казати, да је добро узорана, а свака изnimка од овога правила мора се сматрати као погрешка и мана. Плуг дакле, који овако орати може, то је добар плуг.

Но није доста да плуг само добро оре, већ он мора и јевтино орати.

А како се може дознати, који плуг од кога јевтиније оре? питање можда когод.

Трошак око орања срачунава се: из времена, што је потрошио тежак с марвом, док је поорало извешан комад, рецимо једно јутро земље, и из трошења и поправљања плуга. Ово троје даје цену орања. Што год се више времена изгубило, орући коју земљу, и што год се већма аба плуг и што год га треба чешће оправљати, с тим је и орање скупље.

Плуг се наравно при свакој одсеченој бразди за нешто мало отроши; вредност му дакле бива све мања и мања, док на послетку на неку маленкост или баш на ништа не падне. Разуме се, да ће онај плуг дуже служити т. ј. спорије се трошити, који је из ваљане грађе и ваљано саграђен. А лако је увидети, да ће такав плуг мање и оправка преко године требати. Добар плуг дакле, погледом на отрошење и оправљање, много јевтиније оре од лошега плуга — да и не говорим о много бујнијем расту и успевању усева. Лош плуг зове се онај, који је из слабе грађе како год скриљен и који се „јевтино“ продаје.

Што се тиче времена, што је нужно, да се заоре и. пр. једно јутро земље, то зависи од овога трога:

1. Од природе, стања и положаја земљишта. Ово може бити тешко или лако, каменито или песковито, суво или влажно, нечисто или чисто, равно или бреговито и т. д.

2. Од величине и облика онога комада, који ће се орати, јер штогод је који комад мањи и неправилнији, то се више губи времена оним честим застајавањем и повраћањем.

3. Од врсте и дубљине орања. Заорати стрњак или ђубре, орати с јесени за пролетње усеве, требачити, орати под семе и т. д. све су то различне врсте орања, које изискује мање или више времена.

Лако је увидети, да ове различне врсте орања захтевају и различних плугова, и да плуг, који је изврстан за дубоко орање, не може бити изврстан за плитко орање. Исто тако није тешко увидети, да плуг, који је направљен за тешка земљишта, не може изврсно радити на лакој земљишту.

Да ли ће моћи овај или онај плуг орати, како горе „добро“ орање описасмо, пресуђује се са овога двога:

1. Са каквоће оних његових делова који су опредељени за рад — то је цртало, раоник и дашчица — и опет оних делова, који су за управљање, као што је табан, ручице и регулатор или она згода, којом се даде мењати дубљина и ширина бразде. (Тога регулатора на нашим дрвеним, а ни на овдашњим гвозденим нема и у место тога служе колечке за тај посао.)

Ако су ови делови плуга добро наменени и удешени, плуг ће добро орати; нити ће се толико морити марва, која тегли, нити ће се на послетку губити много времена.

2. С његове јакости, трајности и издржавања. Овде се пресуђује форма и склоп његових саставних делова, за тим какав је посао, каква грађа, из које је направљен, јер је разлика између дрвета и дрвета, гвозђа и гвозђа — разлика је, ако је место тврдог дрвета метнуто мекано, ако је на место челика метнуто ковано гвозђе или на место кованог гвозђа ливено — туч. Гледећи на каквоћу те грађе, можемо пресудити и поприличну трајашног плуга т. ј. колико ће година моћи служити на извесној величини имања — земље. По томе на послетку може се сазнати, колико ће од прилике требати трошка на његово оправљање.

Плуг треба да је увек тако удешен, да раоником реже бразду разом, а оконице црталом.

Раоник је најглавнија чест плуга. Он треба да је добро утврђен и да му је ширина према бразди, коју ће да подрезује, да није врло сведен, него више пљоснат и да је оштар — дакле увек челикован. Раоник мора земљу резати, а не можда рити или дерати. Ако је превећ широки дебео — сведен — онда знатно отештава тегљење.

То је задаћа раоника, а задаћа цртала јесте: да оконице одсеца онај трак земље или ону бразду, коју раоник разом подрезује, а дашчица преврће.

У опште боље је, ако је цртало са стране на гредељу, него ако је у средини гредеља углављено, јер се онако не крије јакост гредеља.

Дашчица мора да прихвата и преврће бразду, по што је раоник црталом одсече. Она треба да ломи и мрви одсечену бразду, и зато треба да је за тај посао згодно и извијена.

Краће дашчице ломе у опште бразду већма, него ли дугачке. На тешком земљишту изискује кратка дашчица већу теглећу снагу, јер напречац преврће бразду. Ту ће дакле најбоље бити, ако се средине држимо.

Табан се зове онај доњи део плуга, што по земљи плази.

Он је код гвоздених плугова обично из туча. Ако је табан дужи, онда је треће јаче и плуг иште већу снагу, али му је за то опет ход сигурнији, па је лакше по тежака. Тога ради боље је, ако је табан мало дужи, него да је краћи, јер је оно мало „више“ теглеће снаге, што тога ради треба, накнађено тиме, што тежаку није од потребе непрестано држати рукама за ручице.

Гредељ носи цртало и саставља збој плуга.

Код инглеских плугова је и гредељ од гвозђа, код нас, а и по другим земљама, где је дрво јевтино, прави се од дрвета. О њему имам рећи, да треба да је из тесаног, а не из резаног дрвета, да је јак и жилав. За што су ручице на плугу, то је познато свакоме. Оне не смеју бити јако високе, него тако, како човек обичне висине најзгодније и најлакше може да њима плуг управља.

На послетку долази регулатор или као што горе рекосмо згода за мењање ширине и дубљине бразде, који је такођер веома важан део плуга. Он долази код инглеских плугова, који немају ни колечка нити икаква потпорња под гредељем.

Регулатор треба да је једноставан, јак и тако уређен, да се не може лако пореметити у бразди. У осталом бива, да је он спојен и са потпорњем под гредељем. Тај потпорањ је или у облику ноге под предњим крајем гредеља или са колешцем, као што то има плуг за огртање кукуруза, кртоле (кромшира) и др.

По уређењу тога регулатора разликујемо дакле три врсте плугова: прво плуг с колечкама, друго са плазећом ногом или колешцем и треће плуг без икаква ослона под гредељем. На даље разликујемо опет плугове са утврђеном и покретљивом дашчицом, са две дашчице — за загртање — и без икакве дашчице — плугови ровачи. На послетку има плугова са два, три и више раоника, и по то се зову двораоњаци, трораоњаци и многораоњаци.

Толико за сада. Другом приликом поћи ћемо даље.

ЗАНАТ И НАУКА.

Када се Инглези настанише на острву Чузану, требао је неки инглески официр нову униформу. Пуковничког кројача није могао добити, већ мораде узети неког кројача Китајца (Хинеза). Како овај не би могао сам без прегледалнице ни скројити ни сашити униформе, то му официр у ту сврху даде стару једну униформу са закрпом на леђима. Китајац обави свој посао одмах и по кратком времену донесе нову хаљину. Али где чуда! Мајстор се са свим владаше по прегледалници, те тако не заборави ни закрпе на леђима, већ и њу начини. Тако јављаху инглеске новине за време китајског и инглеског рата, који се водио у последњим четрдесетим годинама, као диван оглед китајске образованости.

Ми се смејемо томе бенаку Китајцу; али у томе има и за нас грке истине. И у нас ћеш наћи Китајца кијамет, и то сила више, него што би и помислити могао. Нисмо још дотле дошли, да бисмо могли самосвесно са Фарисејима ускликнути: „Господе, хвалимо те, што нисмо такви, као што су Китајци!“ Очеvidно је, да и занат мора бити вештина. Само, ако је то збиља тако, само су се онда попеле занатлије на вршак, на који ваља и они да се успну. Онда су се истргнули из онога робовског занатлука, који нам тако очигледно излази на видик у ономе примеру Китајчевом. Онда не ће они радити само по старом калупу каквом, који их гони, да пазе на сваку закрпицу, јер јој не знају и не увиђају значења. Онда не ће радити по старом каквом пропису, него ће самостално измишљати и прилагодити сваки поједини случај свакидашњим околностима. Онда су истом узвишени као слободни људи над својим занатом и вреде, да их човек уважава исто онако, као што уважавамо научника, вештака или другу коју личност, која се својим знањем и умењем наднела над обичним светом. Онда не ће ниједан бити то, што је други, јер ће сваки према својим способностима и средствима радити ово ил' оно, дајући једно другоме оно, што је коме потребно. Једном речју: онда смо сви једнаки, јер сви смо само једно другоме слуге, а и не онајмо тога. Онда ће се истом занатлије моћи с поносом звати занатлије и с поносом ће моћи рећи: Ми се латисмо заната, јер је „цена заната већа нег' злата“ и јер је „занат златан“.

Речи су те златне речи и вреде, да их за часак мало дубље прогледамо, пре него што пређемо на праву цел' овоме чланку. Људи смо, па није ни чудо, што обично тражимо и иштемо нешто са свим друго, него што имамо и за што смо ту,

Као да нам је урођено, да тражимо срећу више у даљини, него у близини својој. За то лако и завидимо онима, који привидно живе боље, него што ми живимо. За то и није никакво чудо, што се међу занатлијама и радницима на западу Јевропе појављују тежње, који смерају на преврат друштвенога реда. Наравски, кад радници у зноју лица свога заслужују своју кору суха хлеба, онда ће му сваки шетач у лепоме руху, који је мож' да истом устао од свога посла, што га главом и намећу ради, морати изгледати као повлашћен беспосличар. Но како се може човек у таквим приликама љуто да превари. Било је кијамет људи од висока соја и људи научника, који су што шта пута зажелели, да се поставе у то стање, у коме су занатлије. Ево шта један Немац научник рече у једноме своме говору занатлијама: „Отворено вам признајем, да сам ваш сталеж не једаред признао за најређији на свету и да сам пожелео, да будем и ја то, што сте ви. Јест, одиста, ви сте таква сталеж, да вам човек мора и да завиди. Занимања су ваша таква, да ћете по њима, само ако хоћете, постати и здравији и свежији, него остали, којима је позив да морају из дана у дан само главом и намећу да раде. Ви и не знате ништа за ону зависност, у каквој живи какав званичник, у најширем смислу те речи. Ви сте народ слободе, независна мишљења, који може боље него и ко да располаже са собом, који најслободније дине и живи. За то и живите ви у свету веселости и радости. У колико је образованом човеку допуштено, ваш се живот приближује онајвећма природи. Ви се у своме кругу не морате нимало да устекете; не морате да подмукло и дволочно кријете осећаје своје; вас нико на свету не пресуђује по рукавицама и огрлицама; једном речју, ви можете живети, како вам само срце заиште. Вас нико не исмејава, ако уживате у природи, у својој породици, у простим песмама, у опште ако уживате у свему ономе, што нам може више, него и шта на свету, живот да заслади. Вас не срамоти никакав рад; бар нико не ће слећи за вама раменима, ако пређете из једног круга у други. Друштво не тражи бог зна шта од вас; ако живите сами за себе, не ће вам нико то за зло узети, нико не ће налазити у томе охолости и узимати вас за окорела цимрију. Можете се веселити и радовати, кад вам је год воља и како вам год заиште срце. Ви познајете хиљадама радости, што их тако звано финије друштво не ће никад схватити у таквој пространости, никад познати у таквој дубљини. За то вам и остаје срце најнепо-